

SURÁNYI ANDRÁS Hóesésben

A mikor végső útjára kísértük Mihályt, már négyen elmondtuk személyes nekrológunkat, és meghallgattuk a sírnál az ötödiket, arra kellett gondolnom, mindahányan tudunk mesélni valami személyeset, mások előtt nem ismertet. Vagy két-háromszázan lehettünk a temetésén, és ez valószínűleg újabb két-háromszáz személyes történetet jelentett Mihály életében. Az én emlékezésem konkrét dokumentumai nem érnek olyan messzire vissza a történelemben, mint általában a róla megemlékezőkéi. Ennek oka, hogy a családom külföldön volt a hatvanas-hetvenes években, illetve utána jómagam a nyolcvanas-kilencvenesekben. A sikeres városi váteszt és kvázi tv-csillagot, Ráday Mihályt csak a kilencvenes évek végén ismerhettem meg, a terézvárosi liberálisokon keresztül. Hozzá irányított mindenki, aki féltő-leleplező-agitáló Budapest-fotóimat látta. Menj a Rádayékhoz! – mondták, mintha valami ezoterikus bűcsújáró helyre küldenének. Az Eötvös utca 10. akkor még kívülről épületdíszektől megfosztott jelentéktelennek tűnő ház volt, de a Mihály alapította BVE ott talált egy igen alkalmas egyesületi irodára és fölötte egy kiváló kiállító- és kis konferenciaterre. Egy kiállítás megnyitóra mentem el, Mihály is ott volt, beszélt a megnyitón, de egyrészt többen vették körül, én nem fértem oda, aztán meg eltűnt. Két évvel később már szemben dolgoztam, az önkormányzat épületében és a kultúrában, tulajdonképpen személyesen ekkortájt ismertem meg Mihályt.

Vérzivataros idők jártak akkor Terézvárosban, több botrányt keltő bontás volt a kerületben és a szomszéd Erzsébetvárosban, a máig tartó Andrassy úti palotaperek is akkor keletkeztek. 2006-ot írtunk. Én akkor az Önkormányzat mellett működő TERMA művelődési közalapítvány elnöke voltam már negyedik éve, és a kisebbik koalíciós párt kerületi ügyvivője. *Dr. Rabbin László* – béke poraira – az akkori kulturális alpolgármester velem együtt háborodott fel az egyre több vitatható ügy és „projekt” miatt. Volt ezek között mélygarázs vagy három, bontások a zsidónegyedben, az Eötvös utcában, a Városvédő Egyesület

által lakott épület is (ma az EÖ10) és jó pár zavaros háterű palotaeladás. Demonstratívan részt vettünk Rabinnal civil tüntetéseken, ahol jelenlétünkkel kellő feltűnést keltettünk. A liberális sorokban is válságot okozott a helyzet, a koalíció illetően veszélyeztetése. Ekkor kulminált a helyzet a Király utca 40. – egy Hild-épület körül –, ami szintén bontásra lett ítéelve. *Perczel Anna* – békeporaira, röviddel Mihály előtt temettük őt is – családi barátunk volt, ő hívott egy tüntetésre a bontás ellen. Szóltam Rabinnak és habozás nélkül mentünk. Hideg volt, havazott, egy illusztris sor

állt a talán negyvenfős tömeg élén. *Demszky Gábor* főpolgármester, *Ikvai-Szabó Imre* főpolgármester-helyettes és dr. Rabin terézvárosi alpolgármester mellett *Ráday Mihály*, majd én mint kuratóriumi elnök, *Perczel Anna* az ÓVÁS-tól és valaki még a Védegylettől. Mi Rabinnal kvázi magunk ellen tüntettünk, de ritka jól éreztük magunkat. Így ismerkedtem meg személyesen Mihállyal, és a továbbiakban ismertem meg igazán a nevével fémjelzett mozgalmat és az ő múltbéli munkásságát. Nyilvánvalóvá vált számomra, hogy Mihály is egy „rendszerelődő” volt, még ha más eszközökkel is, mint a politikai mozgalmak. Akkor a csúcspontú Unokáink sem fogják látni tv-műsora élesztett egy új típusú polgári igényt és magatartást, amely felébredt a képrombolás képtelenségéből, és saját, majdnem elfelejtett értékei felé nyúlt. Mihály képes volt ízléssel szelektálni, leleplezte a mű-múltat, ösztönszerű biztonsággal tudta elválasztani az értékeket a silány utáztatoktól, giccstől, a valós és eredeti épített örökséget a hatalomigényű történelmi reprodukciótól. Nem véletlen tehát, hogy a közbeszédet meghatározó tv-műsorát azon nyomban, amint erre – nyugdíjazására hivatkozva – lehetőség nyílt, levették a képernyőről. 17000 aláírást gyűjtöttünk akkor össze határon innen és túlról a műsor fennmaradásáért, az ismert sikertelenséggel.

Mihály kicsit *Podmaniczky Frigyes* reinkarnációjának tekintette magát... És valóban, nélküle fele annyit sem tudnánk sem *Podmaniczky Frigyes*ről, sem a Fővárosi Közmunkák Tanácsa tevékenységéről, munkásságáról, de az egyesített főváros történetéről, értékes épületeiről és kultikus helyeiről sem. Visszafordíthatatlan folyamatot indított el, ami előtte nemigen volt elképzelhető. Unalmas, szürke és pangó kor szférájába hozott friss és fényes szeleket, felvetítve és lemodellezve egy eljő-

vendő részvételi demokrácia valós lehetőségét. Tette ezt úgy, hogy nem direkt-politizált, de minden általa felfedezett „ügy” már-már lazításnak tetszett és hirtelen bővítette a Népköztársaság polgárainak mozgásterét.

Egy éve még teljesen felhőtlenül beszélgettünk a világ dolgairól, a járványról, az irodánk költözéséről, hogy ez mennyiben érinti az Egyesületet és tervezett programjainkat. Aztán tudomásul kellett vennünk Mihály állapotának gyors és számunkra váratlan rosszra fordulását. Kicsit félve kérdeztem Mihályt telefonon, hogy van? Három dolgot

akarok még megélni – mondta – a nyolcvanadik születésnapomat, az aranylakodalmamat és Budapest díszpolgárságának átvételét... A sors ebből egyet engedett.

Miben rejlett hát Mihály know-how-ja? A Mihály-féle miraculum a művészet- és építészettörténet vegyítése az urbanisztikával, a filmes-tévé tevékenységgel és egy okos, slágfertig, sármos emberrel, aki meghallotta akkor még igen csöndes hangját annak a kornak, amely hanyag, pazarló hányavetiséggel bánt épített és kulturális örökségével, de mélyében még mindig lappangott egy titkos, majdnem szégyellt igény saját kulturális hagyatékának megismerésére, megtisztítva a félreértett modernizmustól és a propagandisztikus racionalizmustól. Mihály volt a kiválasztott, aki ebből a *Thomas Mann*-i „mély kútból” tudással, elkötelezettséggel, majd szent megszállottsággal, pimasz bátorsággal és érvényesítési képességgel előhúzza az ott idejére váró szellemet, ami tüstént bejárta Magyarországot és a határon túli magyar nyelvű vidéket. Megismertette velünk saját épített örökségünkön túl a közvélemény meghatározó erejét, amely képes szembehelyezkedni a sokszor irracionális politikai akarattal, de értelmes kompromisszumot is képes kötni egy jó ügy érdekében. Óriási felfedezése és saját innovációja volt ez Mihálynak. A szellemet a palackból Mihály kieresztette, mely minket, Mihályt követő Városvédőket is megszállt, és ebben az értelemben fogjuk szellemiségét tovább vinni, még ha merőben más korban élünk is, merőben más az eszköztárunk, hogy az anyagi lehetőségeinkről – erről a siralom völgyéről – ne is beszéljek. Nélküle tudatlanok és bátoratlanok maradtunk volna, sohse tudtuk volna meg, mi az civil-kurázi.

Még nem is tudjuk mennyire hiányozni fog...